

Лісова Тетяна Вікторівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За період проведення земельної реформи відбулося істотне загострення значної кількості проблем у сфері земельних відносин. Якісний стан земельного фонду постійно погіршується, що може мати катастрофічні наслідки як для навколишнього природного середовища, так і для здоров'я людини, розвитку національної економіки тощо.

Спеціалістами-грунтознавцями за результатами проведених досліджень ґрунтів зроблено висновок про неякісні фізичні властивості на значних площах орних ґрунтів. Зокрема, йдеться про ризик брилоутворення (3,8 млн га), розпилення (14,1 млн га), переушільнення (17,3 млн га), нестачу продуктивної вологи (21,3 млн га), погіршення їх структури (14,1 млн га), що призводить до погіршення адаптації сільськогосподарських рослин до посушливих умов і зміни клімату, якості сільськогосподарської продукції [1, с. 19].

Негативні процеси як природного, так і техногенного характеру впливають на стан земель сільськогосподарського, лісгосподарського та іншого призначення. Це потребує вжиття комплексу відповідних адекватних заходів відновлення земель.

Незважаючи на певні зусилля з боку державних інституцій, відбувається істотне погіршення якості земельних ресурсів протягом останніх років.

Слід наголосити, що в Європейському Союзі приблизно з кінця минулого століття значно позбавилася діяльність з охорони ґрунтів, опрацьовано різномасштабні ґрунтові карти, у більшості країн здійснюється систематичний моніторинг стану ґрунтового покриву, виокремлено території з несприятливим станом ґрунтів для впровадження особливого режиму їх використання; створено інформаційно-аналітичні центри, ухвалено низку програмних, нормативних і різноманітних директивних документів, створено європейську асоціацію ґрунтових суспільств (EASSS), європейську інформаційну систему про ґрунти (EUSIS) [2, с. 368].

Вагому роль у здійсненні європейської ґрунтозахисної політики відіграє атлас ґрунтів Європи, що містить інформацію про стан ґрунтів, їх генетичні властивості, можливі заходи їх захисту [3].

Прийнята Радою Європи Карта ґрунтів закликала Європу до пропагування політики охорони ґрунтів. Міжнародні проекти у вигляді Світової карти ґрунтів (FAO, 1982) і Світової ґрунтової політики (UNEP, 1982) викликали розгортання міжнародної співпраці у сфері раціонального використання ґрунтових ресурсів [4]. Як слушно зазначає Н.М. Коритнюк, протягом останніх десятиліть питання охорони ґрунтів і глобальних екологічних функцій ґрунтів знайшли відображення в ряді програм. Серед них науковець виокремлює програму боротьби з опустелюванням (United Nations Convention to Combat Desertification, UNCCD, 1994), до якої приєдналися всі держави ЄС; Протокол про захист ґрунту згідно з Альпійською конвенцією (Alpine Convention, 1991), який закликає до збереження екологічних функцій ґрунту, запобігання його деградації та до раціонального використання ґрунтових ресурсів у гірських регіонах. Крім того, в положеннях Кіотського протоколу (Kyoto Protocol, 1997) у рамках Конвенції ООН про зміну клімату (Convention on Climate Change, 1992) зазначено, що ґрунт є головним резервуаром вуглецю, який повинен бути максимально збережений і, де можливо, — збільшений. Додаткове включення вуглецю в органічну речовину ґрунтів, можливе під час застосування деяких методів агротехніки, може вплинути на пом'якшення наслідків зміни клімату, про що йдеться в Європейській програмі з питань зміни клімату (European Climate Change Program, ECCP). В Угоді про біологічне різноманіття (Convention on Biological Diversity, 2000) визначено біологічну варіативність ґрунту як сфери, що вимагає особливої уваги, а також було запропоновано міжнародну ініціативу збереження ґрунтового біорізноманіття (International Initiative for the Conservation and Sustainable Use of Soil Biodiversity, 2001). Починаючи з прийняття Директиви № 179 про комунікації країн ЄС у 2002 р., зроблено спробу гарантувати те, що процеси видалення відходів виробництва та

споживання, охорони водних ресурсів і повітря, зміни клімату, безпеки під час застосування небезпечних речовин, повені, біологічного різноманіття й екологічної відповідальності повинні враховувати питання охорони ґрунтів від деградації та забруднення [5].

Цілком обґрунтовано є висловлена у наукових працях позиція, що основні тенденції в правовому регулюванні природоохоронної діяльності в ЄС спрямовані на захист та відновлення природних ресурсів, а Директиви ЄС та національне законодавство спрямовані на створення умов для розробки поетапних національних стратегій охорони навколишнього природного середовища за різними напрямками [6, с. 91].

Більшість країн приєдналися до європейських ґрунтоохоронних ініціатив. Таким чином, в Україні європейський досвід має бути покладено в основу реалізації власної ґрунтової політики.

Отже, сьогодні необхідно перетворити в реальну дійсність ідеї, проголошені в численних нормативно-правових актах, створити належні умови для їх втілення в життя. Необхідним є формування у кожного члена суспільства усвідомлення необхідності збереження якісного стану земель як основного національного багатства, а в разі його погіршення – необхідності його своєчасного відновлення.

Література:

1. Наукове забезпечення управління ґрунтовими ресурсами в контексті євроінтеграційних процесів: наук. доп. / А. С. Заришняк та ін. Харків : Смуґаста типографія, 2016. 44 с.

2. Медведєв В. В. Досвід реалізації «європейської ґрунтової політики». Рациональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів: організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти : монографія / ред. С. А. Балюк, А. В. Кучер. Харків : Смуґаста типографія, 2015. С. 368-379.

3. Soil Atlas of Europe / L. Montanarella, O. Nestroy, V. Medvedev et al.; European Soil Bureau Network European Commission. Rome, 2005. P. 128.

4. Kwapisz J. Gleby. URL: http://www.ecoportal.gov.pl/informacje_o_srodowisku/informacje_o_stanie_srodowiska_w_polsce/Gleba.html (дата звернення: 08.07.2017).

5. Коритнюк (Гончарова) Н. М. Правове регулювання захисту ґрунтів за законодавством ЄС: досвід для України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2. С. 218. URL: http://www.pap.in.ua/2_2013/Korytniuk.pdf (дата звернення: 07.07.2017).

6. Ткаченко О.М. Правові аспекти відновлення природних ресурсів: досвід країн Європейського Союзу та національне екологічне законодавство України. *Право і суспільство*. 2016. № 6. С. 86–92.